

ประวัติศาสตร์กุลลา History of Kula

สุธิตา ตันเลิศ¹ และพัชรี ธานี²

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เรื่อง การรวบรวมข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์กุลลาในจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดยโสธร เนื้อหาโดยรวมเน้นการนำเสนอพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เริ่มด้วยภูมิหลังและที่มาของกลุ่มชาติพันธุ์กุลลา สาเหตุการเข้ามาตั้งรกรากในพื้นที่ศึกษา การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์กุลลาในจังหวัดอุบลราชธานี และผลกระทบจากการตั้งถิ่นฐานของกุลลาในพื้นที่ศึกษาและวิจัย มุมมองที่ใช้ในการศึกษาคือประวัติศาสตร์ เริ่มจากการรวบรวมข้อมูลเอกสาร การอ่านและวิเคราะห์เอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนามเน้นการเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์บอกเล่า การสังเคราะห์งานเอกสาร และข้อมูลภาคสนาม ผลการศึกษาพบว่า กุลล่า ในภาษาลาวหมายถึงกลุ่มคนที่มาจากพม่า โดยเดินทางมาค้าขายเร่ไปตามบ้าน

คำสำคัญ: ประวัติศาสตร์, กลุ่มชาติพันธุ์, กุลลา

---

¹ นักศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพหุวัฒนธรรมศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตศาลายา

² อาจารย์ประจำ สาขามนุษยศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Abstract

This article is part of the Cultural Preservation Project entitled Gathering Information of Ethnic Kula in Ubon Ratchathani and Yasothon provinces. It directly focuses on the development of Kula history. The study primarily involves topics as follows: the historical background of Kula, factors contributing their settlement in the study areas, their adjustment in Ubon Ratchathani, and the impacts of their settlement on the research areas. Using the historical approaches, the researcher begins with the process of document gathering, and then focuses on reading the documents analytically and extensively. Moreover, the third stage is collecting the oral history in the field work. Lastly, the researchers synthesize the oral history and documents. As indicated in the research findings, Lao people perceived Ethnic Kula as caravan traders from Burma.

Keywords: History, ethnicity, Kula

ภาพที่ 1 ศาลาการเปรียญ (หอแจก) ของวัดทุ่ง หรือวัดทุ่ง (กุลา) (วัดทุ่งสว่าง อารามณ์) ศิลปะแบบไทใหญ่ได้เริ่มก่อสร้างในปีพ.ศ.2396 ด้วยการเรียไ้เงินของกลุ่มชาติพันธุ์กุลาทองสุและพม่าประจำชุมชนบ้านโนนใหญ่ (บ้านโนนกุลา หรือบ้านโนนช่างทอง) ตำบลก่อเอ้ อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี
ที่มา: ปกรณ์ ปุกหุด วันที่ 27 มกราคม 2556.

1. บทนำ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเรื่อง “การรวบรวมข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์กุลาทองสุในจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดยโสธร” ได้รับการปรับปรุงจากบทนำเสนอภาคบรรยายในการประชุมทางวิชาการระดับชาติของมหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์เรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ในอีสาน ในวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ.2556 เนื้อหาโดยรวมเน้นการนำเสนอพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เริ่มด้วย (1) ภูมิหลังและที่มาของกลุ่มชาติพันธุ์กุลาทองสุ สาเหตุการเข้ามาตั้งรกรากในพื้นที่ศึกษา (2) การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์กุลาทองสุในจังหวัดอุบลราชธานี และ (3) ผลกระทบจากการตั้งถิ่นฐานของกุลาทองสุในพื้นที่ศึกษาและวิจัย มุมมองที่ใช้ในการศึกษาคือประวัติศาสตร์ เริ่มจากการรวบรวมข้อมูลเอกสาร การอ่านและ

วิเคราะห์เอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนามเน้นการเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์บอกเล่า การสังเคราะห์งานเอกสารและข้อมูลภาคสนาม

ผลการศึกษาพบว่า “กุหล่า” ในภาษาลาวหมายถึงกลุ่มคนที่มาจากพม่า โดยเดินทางมาค้าขายเร่ไปตามบ้านซึ่งต่อมาการศึกษาของนักประวัติศาสตร์และนักมานุษยวิทยาพบว่า กุหล่า หรือ กุลา คือ ชาวไทใหญ่ในรัฐฉานของประเทศเมียนมา ที่ได้เดินทางมาติดต่อกับค้าขายในท้องที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นคำที่ชาวพม่าใช้เรียกชาวมุสลิมอินเดีย (Sulaiman, 1931:35-39)³ ตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 2390 กุลาเข้ามาตั้งรกรากในจังหวัดอุบลราชธานี ในฐานะขายสุ่เนื่องจากปัจจัยทางเศรษฐกิจการเมือง คนท้องถิ่นนิยมเรียกพวกเขาว่า กุลา ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของจิตร ภูมิศักดิ์ “ในภาษาลาว กุหล่า เป็นคำเรียกพวกหนึ่งที่มาจากพม่าเหนือ, สหายล้มภาระเร่ขายไปตามละแวกบ้าน, แต่ที่เข้าใจรวม ๆ ว่าคือพม่าก็มี” (จิตร ภูมิศักดิ์, 2557: 361) แต่ คนกุลากลับขนานนามตนเองว่า “ต่องสู” Ronald D. Renard ได้ตั้งข้อสังเกต ว่า “ต่องสู”⁴ จัดอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง รู้จักกันดีในชื่อ กะเหรี่ยงดำ หรือปะโอ (Renard, 2003:8) ปัจจุบันทายาทกุลาดำเนินชีวิตตามแบบวัฒนธรรมไทลาวของมารดา ผู้เฒ่าผู้แก่เมืองอุบลราชธานียังคงเรียกชุมชนโนนใหญ่ว่าบ้านโนนกุลา

³ Sulaiman ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ชาวมุสลิมในพม่าช่วงปีพ.ศ.2415-2474 ซึ่งได้ตั้งข้อสังเกตถึง กองกำลังมุสลิมรับจ้างสมัยพระเจ้าอลองพญา (2295-2303) มีหน้าที่ควบคุมชุมชนมุสลิมในพม่า จุดพิเศษของกองกำลังนี้ คือมีพื้นเพมาจากตอนเหนือของอินเดีย เมือง Myedu ซึ่งพม่าได้เรียกพวกเขาว่า Myedu Kala หรือ Kulabyo (Sulaiman, 1931:35-39)

⁴ ทายาทกุลา บ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานีระลึกถึงบรรพบุรุษกุลาในนาม “ต่องสู” โดยไม่มีความทรงจำ หรือรับรู้เรื่องราวกลุ่มชาติพันธุ์อันแท้จริง เป็นที่น่าสังเกตว่า คนพื้นเมืองเมืองอุบล หรือคนนอกชุมชนโนนใหญ่ได้เรียกพวกเขาว่า “กุลา” ซึ่งได้รับอิทธิพลจากล้านนาในการเรียกคนต่างถิ่นว่า “กุลา” โดยรับรู้ว่าอยู่บ้านโนนใหญ่ (บ้านโนนกุลา บ้านโนนช่างทอง) มาจากพม่า จุดร่วมที่เด่นของชุมชนโนนใหญ่ กล่าวคือ ทายาทกุลาต่องสูล้วนใช้นามสกุล “ต่องสู” ร่วมกัน ต่อมาได้เปลี่ยนไปใช้นามสกุลมารดาเชื้อสายไทลาว เมื่อบรรพบุรุษและทายาทของกุลาบ้านโนนใหญ่เหล่านี้สิ้นชีวิตลงไป ปรากฏหลักฐานนามสกุล “ต่องสู” บนอัฐิธาตุ ณ วัดทุ่งสว่างอารมณ์ ปัจจุบัน ทายาทต่องสูชุมชนโนนใหญ่ได้ให้ข้อมูลที่มาและภูมิหลังของบรรพชนออกเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มที่ยอมรับว่า ต่องสู คือ กลุ่มชาติพันธุ์ปะโอ (กะเหรี่ยงดำ) กับ กลุ่มที่จำกัดการรับรู้ว่าตนเองเป็นเพียง ต่องสู ด้วยการปฏิเสธฐานะของกลุ่มคนปะโอ หรือกะเหรี่ยงดำ

ประวัติศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์กุลา บ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานีเป็นตัวอย่างการผสมผสานทาง เชื้อชาติและวัฒนธรรม ของ อาทิจีน กลุ่มไทลาว จีน “ไทใหญ่ ต้องสู้ ยาง กะเหรี่ยง พม่า” (ถวิล แสงสว่าง, ม.ป.ป.:12) ที่มีมาอย่างยาวนานในสังคมที่ราบลุ่มแม่น้ำมูลตอนล่าง

2. ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์กุลา

การศึกษาและวิจัยที่ผ่านมา พร้อมการเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์บอกเล่า ได้อธิบายภูมิหลังหรือถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์กุลาออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของภูมิลานรอบเมืองตองยี (Taunggyi) (2) ทางตอนใต้ เมืองมะละแหม่ง (พินูช สมพอง, 2542: 366) มรเมฆ เมฆะลำเลิง เมฆะตะมะ หรือ Moulmein พื้นที่กลุ่มชาติพันธุ์มอญ (3) เมืองกุกกิก ชุกคิก หรือ Kawkareik ในพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง และ (4) ตอนเหนือของสยาม (บุญ พนมแก่น, 2556: สัมภาษณ์; คำใบ้ เครือสิงห์, 2556: สัมภาษณ์; สัมภาษณ์ อินทรดิยะ, 2556: สัมภาษณ์; Schliesinger, 2000: 215) ภูมิลานเป็นถิ่นกำเนิดของตองสูแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) ตองสูที่อาศัยในเขตเทือกเขาสูงมีอาชีพทำการค้าขาย (2) ตองสูที่อาศัยบนพื้นที่ราบลุ่มนั้นนิยมประกอบอาชีพรับจ้างทำงานในเหมืองบ่อพลอย หรือเป็นพ่อค้าพลอย (จุมพล วิเชียรศิลป์, ฐานข้อมูลออนไลน์) ระยะเวลาต่อมา กลุ่มตองสูได้อพยพลงทางตอนใต้และอาศัยในบริเวณเมืองมะละแหม่ง และกระจายตัวไปยังเมืองมณฑลพะเยย์ บทความนี้ใช้คำเรียกกลุ่มชาติพันธุ์กุลา บ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานีใน 3 ลักษณะ กล่าวคือ กุลา กุลาตองสู หรือตองสู

จากการค้าขายของกลุ่มพ่อค้าเร่ชาวกุลา ต่อมาก็ได้มีการตั้งถิ่นฐานของชาวกุลาระบายอยู่ในภาคอีสาน อาทิ บริเวณอำเภอดำรงวิทยะฮิ จังหวัดมุกดาหาร อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี คำใบ้ เครือสิงห์ ลูกตองสูแห่งบ้านโนนใหญ่อธิบายภูมิหลังของบิดาที่เป็นตองสูนั้น “มาจากเมืองมะละแหม่ง”⁵ (ทองใบ เครือสิงห์,

⁵ ทายาทกุลาตองสูบ้านโนนใหญ่ล้วนแสดงความในประเด็นภูมิสำเนาเดิมของบรรพบุรุษนั้นมาจากเมืองมะละแหม่ง ประเทศพม่า มีข้อสังเกตว่า กลุ่มตองสูที่ประกอบอาชีพการค้าขายกองคาราวานมีภูมิสำเนาเดิมในภูมิลานบางส่วนได้อพยพลงมาอาศัยในพื้นที่

สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2556) ผ่านมายังเมืองระแหง (ตาก) และข้ามช่องเขาเพชรบูรณ์เข้ามายังพื้นที่ฝั่งตะวันตกแม่น้ำโขง หรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของราชอาณาจักรไทย (ประดิษฐ์ สายสุวรรณ, 9 สิงหาคม 2539: สัมภาษณ์)

ในปีพ.ศ.2525 คณิงนิตย์ จันทบุตรคือนักวิชาการคนแรกที่สนใจศึกษากลุ่มบ้านโนนใหญ่ พร้อมการตั้งข้อสังเกตว่า คือ กลุ่มชาติพันธุ์ปะโอ (Ethnic Pa-O)⁶ (คณิงนิตย์ จันทบุตร, 2542) ในปีพ.ศ.2543 Joachim Schliesinger ได้สืบค้นชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ปะโอที่กลุ่มชาติพันธุ์พม่าได้ใช้เรียกขานคนทางใต้เอาไว้ดังนี้ Pao, Taungthu, Tau-soo และ Black Karen (Schliesinger, 2000: 214) ปีพ.ศ.2546 Renard ตั้งข้อสังเกต “กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษากะเหรี่ยงรวมถึง กลุ่มชาติพันธุ์ Kayah กลุ่มชาติพันธุ์ Pa-O และกลุ่มที่ถูกเรียกว่ากะเหรี่ยงมักแต่งกายคล้ายคลึงกัน (กะเหรี่ยงดำ) ในความเป็นจริงนั้นพวกเขาไม่ยอมรับว่าตนเองเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง” (Renard, 2003: 8)

ในปีพ.ศ.2555 พระจากจังหวัดเชียงรายรูปหนึ่งได้เดินทางมายังบ้านโนนใหญ่ พร้อมแนะนำตนเองว่าเป็นลูกหลานต้องสู้เข้ามาติดตามหาญาติพี่น้องก่อนเดินทางกลับเชียงราย ท่านได้ร่ำไห้ด้วยความยินดีปรีดาที่มีญาติมิตรอาศัยที่บ้านโนนใหญ่ ในปีพ.ศ.2556 พระรูปเดิมได้เดินทางกลับมาเยี่ยมชุมชนโนนใหญ่อีกครั้ง พร้อมนำหนังสือทำวัตรในชุมชนบ้านเกิดที่เชียงรายมามอบให้คำใบ้เครื่องสิ่งทอ บทนำหนังสือเล่มนี้กล่าวถึงชีวิตประวัติกลุ่มชาติพันธุ์ปะโอ อันหมายรวมถึงต้องสู้ (คำใบ้ เครื่องสิ่งทอ, 26 มกราคม 2556: สัมภาษณ์) Schliesinger ให้ข้อมูลสถิติจำนวนประชากรของกลุ่มชาติพันธุ์ปะโอจำนวน 900 คน ตั้งบ้านเรือน

แม่ฮ่องสอน การเก็บข้อมูลภาคสนามบ้านโนนใหญ่มีเพียงมะลิ แสงสว่าง ธิดาของนายอ่องแสง กับนางบวร ที่ให้ข้อมูลเครือข่ายต้องสู้อาศัยที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน กล่าวถึง ตาหวดกุลต้องสู่มารจากเมืองมะละแหม่ง ชื่อ นายคำตัน ต้องสู (นายฮ้อยคำตัน หรือปู่จ้องคำตัน) ยายหวดเป็นหญิงลาวชื่อ นางพา การรวบรวมข้อมูลของคณิงนิตย์ จันทบุตรระบุว่า “ปู่จ้องคำตัน” เป็นไทใหญ่มาจากเมืองเชียงตุง เข้ามาค้าขายไปเรื่อย ๆ จนมาถึงบ้านโนนใหญ่

⁶ ในปีพ.ศ.2541 ผู้ช่วยศาสตราจารย์คณิงนิตย์ จันทบุตรได้ให้ข้อมูลกลุ่มบ้านโนนใหญ่ คือ ชาวต้องสู หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า กลุ่มชาติพันธุ์ปะโอ หรือกะเหรี่ยงดำ โดยได้รับอิทธิพลมาจาก Ronald D. Renard นักวิชาการอเมริกันที่เข้ามาเก็บข้อมูลสำรวจพื้นที่เมืองอุบลราชธานี (คณิงนิตย์ จันทบุตร, 2541. ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี, การพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ)

ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน (Schliesinger, 2000: 243) มีข้อสังเกตว่า ส่วนใหญ่ของกลุ่มปะโอที่อาศัยในบริเวณชายแดนตะวันตกของราชอาณาจักรไทยอพยพมาจากรัฐฉานมากกว่าเมืองมะละหม่งและประกอบอาชีพกongsong การค้า ซึ่งเชื่อมโยงกับการเก็บข้อมูลภาคสนามบ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้ อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี แสดงให้เห็นบรรพบุรุษต้องสู้บางสายตระกูลที่มีเครือญาติอาศัยในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน กล่าวคือ สายตระกูลแสงสว่าง (มะลิ แสงสว่าง, 24 มิถุนายน 2556: การสัมภาษณ์) กลุ่มชาติพันธุ์ปะโอคือกลุ่มชนที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดในรัฐฉานราว 1 ล้านคน (Schliesinger, 2000: 214) หลวงปู่ทองเจ้าอาวาสวัดทุ่งสว่างอารมณ์ เกิดในปีพ.ศ.2462 ได้ให้ข้อมูลลูกน้อง หรือลูกหาบของนายฮ้อยกุลตองสู่บ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้ อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี เป็นคนลำปางกับเชียงใหม่ (หลวงปู่ทอง, 27 มกราคม 2556: สัมภาษณ์)

ภาพที่ 2 สมบัติกุลหรือวัตถุทางวัฒนธรรมที่ยังหลงเหลือในวัดทุ่งสว่างอารมณ์ คือ กังสดาล ปลายปีพ.ศ.2556 กลุ่มชาติพันธุ์ปะโอได้เดินทางมายังชุมชนโนนใหญ่ หนึ่งในนั้นสามารถอ่านอักษรที่จารึกในกังสดาลได้ที่มา: เอกสิทธิ์ บาลอ่อน วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2556.

มิ่งขวัญ ชนไฟโรจน์ นักวัฒนธรรมศึกษาได้ศึกษาและวิจัยกลุ่มชาติพันธุ์ กุลลาในภาคอีสาน (มิ่งขวัญ ชนไฟโรจน์, 2551) ด้วยการเชื่อมโยงข้อเสนอนของ นักวิชาการรุ่นก่อนในประเด็น ภูมิหลังที่มาของกุลลาต่อสู่ บ้านโนนใหญ่ คือ กลุ่มชาติพันธุ์ปะโอ หรือกะเหรี่ยงดำ วันที่ 20 มกราคม 2556 มิ่งขวัญ ชนไฟโรจน์ ได้นำคณะปะโอแห่งเมียนมาเข้าเยี่ยมชุมชนโนนใหญ่ ณ วัดทุ่งสว่าง อารามณ์ ทายาทกุลลาต่อสู่ได้รับชมการร่ายรำของคณะปะโอ ทายาทกุลลาต่อสู่ บางคนมีความรู้สึกสับสนต่อที่มาของบรรพบุรุษตนเองนายอานนท์ ไชยสัตย์ อดีตผู้ใหญ่บ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ผู้มีปู่เป็น พ่อค้ากุลลาต่อสู่ เขยสู่บ้านโนนใหญ่ ได้ร่าพึงรำพันว่า, “เป็นกะเหรี่ยงชัด ๆ การแต่งตัว การละเล่นนั้นเป็นกะเหรี่ยง” (อานนท์ ไชยสัตย์, 2556: สัมภาษณ์) ทั้งนี้ คณะปะโอได้มอบชุดแต่งกายประจำกลุ่มชาติพันธุ์ชาย-หญิงจำนวน 10 ชุดให้กับ ทายาทต่อสู่บ้านโนนใหญ่ มีข้อสังเกตว่า การเข้ามาตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรของกุลลา ในชุมชนโนนใหญ่ ตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 2380 คือ สิ่งที่แสดงให้เห็น ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำมูลตอนล่าง

3. สาเหตุการเข้ามาของกุลลา

การเดินทางเข้ามายังบ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานีมีปัจจัยที่สำคัญด้วยกัน 3 ประการ คือ การเมือง เศรษฐกิจ และ สังคม

3.1 ปัจจัยทางการเมือง

อังกฤษแสวงหาเส้นทางการค้าไปยังตลาดจีนส่งผลให้ ในปี พ.ศ. 2428 อังกฤษได้ขยายอำนาจเข้าไปยังรัฐฉาน ถิ่นฐานของกลุ่มไทใหญ่ กลุ่มชาติพันธุ์ปะโอ สงครามในช่วงเวลาดังกล่าว นำมาสู่การอพยพย้ายถิ่นฐานของผู้คนจำนวนมาก ในปี พ.ศ.2429 อังกฤษประกาศการครอบครองพม่าโดยการผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณานิคมอินเดีย รัฐบาลอาณานิคมอังกฤษในพม่าได้ทำการปราบปรามชนกลุ่มน้อย ควบคุมไปกับการใช้นโยบายการแบ่งแยกและปกครอง กลุ่มชาติพันธุ์ในพม่า อาทิ อังกฤษได้ใช้คนอินเดียปกครองคนพม่า ให้คะฉิ่นปกครองไทใหญ่ ให้กะเหรี่ยงปกครองพม่า เป็นต้น เกิดความวุ่นวายทางการเมืองกับสังคมอันส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายได้เดินทางออกนอกพม่า

ทางการสยามได้เริ่มรับรายงานคนต้องสูในพื้นที่เมืองเดชอุดม เดิม วิชาญพจนกิจ ได้ให้ข้อมูล คนในบังคับตะวันตกเอาไว้ว่า “สัปเยกต์ หมายถึง คนชาติอื่นไม่ใช่คนไทย ซึ่งบัดนี้รวมเรียกกันว่า ต่างดาว” (เดิม วิชาญพจนกิจ, 2546: 142) กล่าวคือ ในปีพ.ศ.2430 ผู้รักษาการเมืองเดชอุดมขอทางการสยาม ตั้งนายร้อยค่านานตองซุคนในบังคับอังกฤษ ขึ้นเป็นนายกองคุมกุลาที่เดินทาง ค้าขาย รายละเอียดดังต่อไปนี้

“หลวงพรหมภักดี (แสง) ผู้รักษาเมืองแลกรมการ เมืองเดชอุดม มีบอกวางเวร กระทรวงการต่างประเทศขอตั้ง นายร้อยค่านานตองซุคนในบังคับอังกฤษ เป็นนายกองคุม พวกกุลาตองซุในบังคับอังกฤษ มีตราโปรดเกล้าฯ ลงวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ.2430 ปีนี้นักคนสัปเยกต์ มีหนังสือเดินทาง สำหรับตัวไปมาค้าขายเพียงปีหนึ่ง หาได้ให้ไปตั้งทำสวนไร่นา ในแขวงเมืองนั้น ๆ ไม่ ถ้าพ้นกำหนดหนังสือแล้ว ต้องให้กลับ ฎาไปเปลี่ยนหนังสือเสียใหม่จึงจะกลับมาค้าขายในพระราช อาณาเขตต่อไปได้ ไม่สมควรที่จะต้องตั้งนายกองให้ควบคุม คนซึ่งจะต้องไป ๆ มา ๆ ให้ผิดธรรมเนียมราชการ และให้ ห้ามคนสัปเยกต์ อย่าให้ตั้งแลซื้อสวนไร่นาบ้านเรือนให้ ผิดสัญญาทางพระราชไมตรี (กรมศิลปากร, 2545: 382) .ครั้น ในปีต่อมา มีตราโปรดเกล้าฯ ไปยังหัวเมืองตะวันออก ว่า บรรดาที่ดินซึ่งคนสัปเยกต์ซื้อ หรือมีที่ตั้งบ้านเรือนเรือสวน ไร่นาอยู่นั้น จะเป็นสิทธิไม่ได้ เพราะมิได้แจ้งต่อกงสุลให้ ขออนุญาตต่อรัฐบาลสยามให้ตกลงตามหนังสือสัญญาแลให้ เมืองทั้งปวงทำบัญชีที่ดินซึ่งคนสัปเยกต์ได้มาโดยเหตุอย่างไร นั้นส่งยังกรุงเทพฯ ...” (เดิม วิชาญพจนกิจ, 2546 :142)

ในปีพ.ศ.2435 อังกฤษได้ครอบครองหัวเมืองเงี้ยวทั้งห้า และรัฐคยา (กะเหรี่ยง) ส่งผลให้อังกฤษมีหนังสือสัญญากับสยามในปีพ.ศ.2441 เรื่องการ รับรองคนในบังคับต่างประเทศ ด้วยเหตุนี้ สนธิสัญญาบาวริง (พ.ศ.2398) ไม่ได้ เป็นกลไกหลักในการคุ้มครองการเดินทาง คนในบังคับอังกฤษต้องมีหนังสือ

แสดงตน ซึ่งพบว่าพ่อค้าส่วนใหญ่ที่เดินทางเข้ามา มีจำนวนน้อยที่มีหนังสือเดินทางสำหรับอ้างอิงตน ในปีพ.ศ.2479 รัฐบาลไทยได้ออกพระราชบัญญัติการทะเบียนต่างด้าว ซึ่งเป็นปีที่ 4 ในการครองราชย์ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พ.อ. พลพลพหลุเสนา ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (ราชกิจจานุเสกษา, 2479) คนในบังคับอังกฤษจำต้องเข้ามารายงานตัวและขึ้นทะเบียนคนต่างด้าวอย่างเป็นทางการ กุลารุ่นที่หนึ่งได้เข้าไปรายงานตัวกับทางการตั้งข้อความข้างล่างนี้

“...เมื่อ พ.ศ.2480 ซึ่งเป็นปีที่ทางการขึ้นทะเบียนคนต่างด้าวนั้น ทางการอาจเรียกกลุ่มชาวบ้านโนนกุลาไปสอบถามว่ามาจากที่ใดเป็นคนประเทศไหน พ่อใหญ่หวันคงจะให้ถูกเป็นตัวแทนกุลาไปให้ปากคำก่อน เช่น ทางการอาจถามว่าเป็นชาวอะไร พ่อใหญ่หวันต้องตอบว่าเป็น “ต้องสู้” อยู่ในเขตพม่า (ตอนนั้นพม่าเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ) ทางการประเทศเราจึงตั้งนามสกุลให้ว่า “ต้องสู้” เพราะเป็นชาว “ต้องสู้” สัญชาติพม่า บังคับอังกฤษ (อยู่ในความดูแลของประเทศอังกฤษ) ข้าราชการสมัยนั้นก็เป็นคนอีสาน สำเนียงต่าง ๆ ก็จะมีชื่อในภาษาไทย ออกเป็นภาษาไทย คำว่า ต้องก็ตีความว่า ตอง คำว่าสู้สำเนียงอีสานก็ออกเป็นภาษาไทยกลางว่า สู้ จึงรวมว่า “ต้องสู้” เพราะฉะนั้นลูกกุลาทุกคนจึงนามสกุลต้องสู้ ต่อมาจึงเปลี่ยนนามสกุลเป็นนามสกุลมารดาทุกคน” (ทวี ไชยสิทธิ์, 2545: 5)

3.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ประกอบด้วยปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน พิจารณาได้ 3 ประเด็นปัจจัยภายนอก กล่าวคือ

3.2.1 ประเด็นที่หนึ่ง อังกฤษได้ส่งตัวแทนเข้ามาเจรจาสันติสัญญาพาณิชย์กับกษัตริย์พม่าตั้งแต่ในช่วงปีพ.ศ.2369 โดยมีเป้าหมายในการเปิดตลาดการค้ากับจีน ในปีพ.ศ.2395 อังกฤษขยายอำนาจสู่อ่าวมะตะมะ ได้ทำการ

ยึดครองเมืองหงสาวดี เมืองเมาะละแหม่งเป็นศูนย์กลางเมืองท่าและการค้าได้เริ่มลดบทบาทความสำคัญลงไป สืบเนื่องมาจากอังกฤษมุ่งพัฒนาอย่างกึ่งให้เป็นเมืองท่าและศูนย์กลางเศรษฐกิจหลัก (ฮอลล์, 2513: 569-582)

ภาพที่ 3 หลวงปู่ทอง เจ้าอาวาสวัดทุ่งสว่างอารมณ์ (วัดทุ่ง) ถือกำเนิดในปี พ.ศ. 2462 ครอบครัวกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว บ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
ที่มา: อธิกิจ ในจิตร วันที่ 27 มกราคม 2556.

เป็นที่น่าสังเกตว่า หลวงปู่ทองได้อธิบายกลุ่มพ่อค้าเร่ของกุลาบ้านโนนใหญ่เป็นคนบังคับอังกฤษในการค้าระหว่างภูมิภาคเอาไว้ที่น่าสนใจความว่า

“เฒ่าคำปานเป็นหัวหน้ากุลาดูแลพวกพ่อค้าทั้งหมด มีกงสุลกุลาทที่โนนใหญ่ด้วย ทางการสยามไม่มีสิทธิเรียกเก็บเงินค่าหัว หรือเกณฑ์มาทำงานโยธา เพราะเขาเป็นคนบังคับอังกฤษ กุลาส่วนใหญ่เป็นพ่อค้า คำชายเป็นกองคาราวาน 3-15 คน ลูกน้องเป็นคนลาว หรือคนมาจากลำปาง เชียงใหม่ เส้นทางการค้าชายกินระยะเวลา 2-3 ปี หมายความว่า เขาออกจากโนนใหญ่ปีนี้ แล้วอีก 2-3 ปี จึงกลับมาที่โนนใหญ่ส่วนใหญ่แล้วกลับไปค้าขายที่บ้านเกิดเมืองนอน ลูกน้องจะ

หาบของ หัวหน้าถือดาบ ง้าว ปืน ชีม้่า หัวหน้าไว้วางใจ
ลูกน้องมาก คนสมัยก่อนซื่อสัตย์ ไม่ลักขโมย ลูกน้องไม่เคย
ขโมยสินค้า ซึ่งแตกต่างกับคนสมัยนี้”

บุญจิตต์ ชูทรงเดช ได้ให้ความสำคัญกับสนธิสัญญาเบาว์ริงใน การสนับสนุนให้การค้ากองคาราวานกุลาท่องสู่เพิ่มจำนวนมากขึ้นในเวลาต่อมา โดยมีผลบังคับใช้ในวันที่ 5 เมษายน 2399 กล่าวถึง การคุ้มครองสิทธิของคนใน บังคับอังกฤษที่เดินทางมายังสยามในด้านความปลอดภัย การอำนวยความสะดวก ในการทำการค้า คนในบังคับอังกฤษทุกคนจะต้องได้รับการคุ้มครองจาก กฎระเบียบของกงสุลอังกฤษในกรุงเทพฯ ตลอดทั้งการพิพากษาคดีความ มีสิทธิ เดินทางได้ทั่วไป ถือเป็นกาหนดพื้นฐานกฎเกณฑ์การค้าของกุลาท่องสู่ ซึ่งเป็น คนในบังคับอังกฤษ และมาจากเมืองมะละแหม่ง (บุญจิตต์ ชูทรงเดช, 2542: 258)

ภาพที่ 4 ดาบไทใหญ่ ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่วัดป่าโนนเก่า บ้านโนนใหญ่ ตำบล ก่อเอ อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งชุมชนแรกของกลุ่ม คนไทลาวแห่งบ้านโนนใหญ่
ที่มา: เมธี เมธาสิทธิ สุขสำเริง วันที่ 5 มกราคม 2556.

3.2.2 ประเด็นที่สอง เส้นทางการค้าภายในและภายนอกภูมิภาคมีทั้งหมดหลายเส้นทางด้วยกัน

ภาพที่ 5 บริเวณปลายฝักดาบหุ้มด้วยเงินและตกแต่งด้วยการเดินเส้นลวดเงิน เป็นลายคล้ายกลีบบัว ซึ่งเป็นที่นิยมและพบมากในภาคเหนือของไทยและในรัฐฉานประเทศพม่า

ที่มา: เมธี เมธาสิทธิ สุขสำราญ วันที่ 5 มกราคม 2556.

บ้านโนนใหญ่ได้ถูกเลือกให้เป็นสถานีแวะพักบนเส้นทางการค้าภายในและภายนอกภูมิภาคของกลุ่มกุกลา ดั้งบันทึกการเดินทางของเอเจียน แอมอนิเยร์

“...วันที่ 25 พฤศจิกายน 2426 ...ในเส้นทางเดียวกับที่กำลังเดินทางไป ...พวกเราพบเผ่าโกลา (กุกลา) เป็นชื่อที่พวกคนลาวเรียกชาวพม่า เลยไปอีก โกลผมได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อสิ่งที่ได้พบเห็นในประเทศลาว คือใช้งัวในการบรรทุกสัมภาระสิ่งของ ... ทั้งสองข้างของลำตัวงัวมีใบใส่สิ่งของ แขนงไว้ที่ปลายคานไม้ไผ่และสายรัดหวาย พร้อมกับมีผ้าทำเป็นเบาะรองบนหลังงัวในจำนวนสิ่งของที่ต่างนั้นก็ต้องมีกระบอกน้ำไม้ไผ่สำรองไว้ใช้ในการเดินทาง...” (แอมอนิเยร์, 2539:52-3)

กุกลาเป็นพ่อค้าเร่ในภูมิภาค เช่นเดียวกับคนตะวันตกและชาวจีน สินค้าที่กลุณำมาจำหน่ายเป็นที่ต้องการของเศรษฐกิจท้องถิ่นและชาวจีน ได้แก่ ผืน ฮ่อง

ผ้าไหมดิบ ดาบ มีด เครื่องเงิน สีย้อมผ้า ด้วยการค้าขายแบบเงินตรา หรือแลกเปลี่ยนกับเขาสัตว์ สินค้าพื้นเมือง หรือสัตว์พาหนะ อนึ่ง กุลายังรู้จักกันดี ในฐานะ “นักค้าทาส”⁷ ทั้งยังนิยมซื้อวัว กระบือเป็นจำนวนมากเพื่อเอาไปขายยังภาคกลางของสยามและพม่า ซึ่งสอดคล้องกับการขยายพื้นที่เพาะปลูกในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำอิระวดี ครอบคลุมถึงการนำเข้าสัตว์ที่ส่งออกไปแปรรูปเพื่อการบริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงที่อังกฤษขยายอำนาจและทำสงครามกับพม่าหลายระลอก กองกำลังทหาร อาทิตหารรับจ้าง ทหารซี้ปอย ต้องการเนื้อเพื่อการบริโภคจำนวนมาก ทางกรมสยามพยายามใช้มาตรการในการควบคุมระบบการค้าขายและแลกเปลี่ยนสัตว์พาหนะ ทั้งนี้ สยามได้วางมาตรการเสียค่าธรรมเนียมในสินค้าประเภทดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ความต้องการสัตว์พาหนะเป็นจำนวนมากได้ทำให้นักขนานงต้องถื่นทำการยกยอกเงินหลวง ความว่า

“...ท้าวนาเมืองศรีสะเกษ ทำหนังสือเบิกล่องเดินทางให้แก่นายร้อยคำยี่ คำอ่อน เชียงน้อยตองชูซึ่งคุมกระบือไม่มีพิมพ์รูปพรรณไปจำหน่ายผิดพระราชบัญญัติทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ลูกขุน ณ ศาลาปรึกษาโทษท้าวนา ตัดสินทวน 50 จำคุก 3 ปี แลให้ปรับพระยาวิเศษภักดี (โท) เจ้าเมืองศรีสะเกษ ซึ่งให้การอ้างว่ามีตราพระราชสิทธิ์อนุญาตว่า ถ้าราษฎรจะซื้อขายโคกระบือให้เจ้าเมืองทำเบิกล่องเดินทางให้ตรวจตำหนิรูปพรรณในใบเบิกล่องก็ได้โดยไม่จริงนั้น เป็นเบี้ยละเมิดจตุรคุณเป็นเงิน 5 ชั่ง 6 ตำลึง 600 เบี้ย” (กรมศิลปากร, 2545: 383)

3..2.3 ประเด็นที่สาม การขยายตัวของการค้าภายในหรือการค้าท้องถิ่น ชุมชนในพื้นที่ฝั่งตะวันตกแม่น้ำโขงคุ้นเคยกับพ่อค้าเร่กองคาราวาน

⁷ D.G E. Hall ให้ข้อมูล ในปีพ.ศ.2418 หลังสงครามอังกฤษกับพม่าครั้งที่ 2 หัวหน้าเผ่ากะเหรี่ยงแดง ในพื้นที่กะเหรี่ยงตะวันตกเป็นนักค้าทาส ด้วยการกวาดต้อนทาสพม่ากับไทใหญ่มาขายที่สยาม (ฮอลล์, 2513: 591) หลักฐานใบบอกเมืองอุบล กับหลักฐานมิชชันนารีคาทอลิกฝรั่งเศสได้ระบุ ต้องสุได้ซื้อลาวพวนมาเป็นทาส

ชาวกุลลา⁸ สินค้าที่กุลลาต้องนำมาค้าขายในพื้นที่ อาทิต อับยาสูบ เครื่องเงิน ช้อง ชุม ผืน ยาสมุนไพร ผ้าไหม นานาชนิดและไหมดิบ ดาบและมีด เครื่องเงิน อาทิต เช่น เต้าปูน อัญมณี ทับทิม แหวนเงิน แหวนทอง สร้อยเงิน สร้อยทอง สินค้า เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ อาทิตเช่น เข็ม ขี้ผึ้ง ผืน เป็นต้น (บุญจิตต์ ชูทรงเดช, 2542:260) สีย้อมผ้า ชันน้ำ เครื่องขันหมาก (คณินนิตย์ จันทบุตร, 2542:266) สินค้าที่พ่อค้า กุลลานำกลับไปขายในประเทศพม่า คือผ้าไหม ช้าง งาช้าง เขาสัตว์ โค และ กระบือ (บุญจิตต์ ชูทรงเดช, 2542: 258)

3.3 ปัจจัยทางสังคม

ชุมชนโนนใหญ่เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ก่อนการตั้งรกรากของกุลลา ต้องสู่ ปรากฏหลักฐานการใช้ชีวิตของกลุ่มไทลาว เขมร และจีน โดยเฉพาะ ชาวจีน⁹ ได้บุกเบิกชุมชนโนนใหญ่ให้เป็นที่รู้จักในชื่อ “บ้านโนนช่างทอง” กับ บ้านโนนกุลลาในภายหลัง (ชำนาญ ศิริวารินทร์, 2539: 2) ด้วยเหตุนี้ กุลลาต้องสู่ จึงตัดสินใจเลือกที่จะเป็นเขยสู่ คนไทลาว บ้านโนนใหญ่ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตสินค้า สร้อยคอและเครื่องประดับ อาทิต ตุ่มหู กำไลมือ แหวน ที่กุลลาได้ใช้แลกเปลี่ยนกับ ชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (คำใบ้ เครือสิงห์, 26 มกราคม 2556: สัมภาษณ์; หอมหวาน สอนอาจ, 26 มกราคม 2556 : สัมภาษณ์; ภูริ แสงสว่าง, ม.ป.ป.:12) เมื่อคน ต่างถิ่น เช่นกุลลาได้อาศัยในดินแดนอีสานต้องปรับตัวอย่างไร

⁸ กุลลาต้องสู่เป็นพ่อค้าเร่กองคาราวานในชุมชนฝั่งตะวันตกแม่น้ำโขง (พื้นที่ฝั่งขวา แม่น้ำโขง หรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของราชอาณาจักรไทย) ในขณะที่ ชาวจีนกลับนิยมตั้งถิ่นฐานและประกอบการค้าในย่านชุมชนหลัก

⁹ เจ๊กนาคช่างทองจากจำปาศักดิ์ได้เข้ามาอาศัยในบ้านโนนใหญ่ ในปีพ.ศ.2374 ระยะเวลาชาวบ้านหวาดกลัวเขามาก ต่อมาชาวบ้านได้เรียกเขาว่า เจ๊กขี้ยาเพราะเสพยาฝิ่น เนื่องจากประกอบอาชีพช่างตีทอง จำต้องต้องสูบฝิ่น ขอบนอนกลางวัน และนิยมทำงานในช่วงพลบค่ำ ฝีมือนการตีทองของเจ๊กนาคเป็นที่เลื่องลือ พร้อมการถ่ายทอดวิชาช่างทองให้กับคนในชุมชน กระทั่งในปีพ.ศ.2390 ชุมชนโนนใหญ่ได้รับการพัฒนาเป็นศูนย์ผลิตเครื่องประดับ (ทองชุบ) (ชำนาญ ศิริวารินทร์, 2539: 2)

4. การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์กุลลาในจังหวัดอุบลราชธานี

กุลลาปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้อย่างรวดเร็ว พร้อมการเปิดกว้างและยอมรับวัฒนธรรมไทลาว ซึ่งพิจารณาได้จากประวัติชีวิตของคนต่างถิ่น ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน ณ ชุมชนโนนใหญ่ ในปีพ.ศ.2556 ลูกครึ่งกุลารุ่นที่ 1.5 ที่มีบิดาเป็นกุลลา และมารดาเป็นคนไทลาวบ้านโนนใหญ่ ยังคงมีชีวิตและอาศัยที่นี้ 2 ท่าน กล่าวคือ นายคำใบ เครื่องสิงห์ และนางหอมหวาน สอนอาจ การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์กุลลาได้เลือกศึกษาและวิเคราะห์เรื่องราวของ 2 ตระกูล ด้วยการอาศัยข้อมูลบอกเล่าจากบุคคลทั้งสอง ต่อรายละเอียด 3 ประเด็น กล่าวคือ เศรษฐกิจ การเมือง และสังคม

4.1 อินต๊ะ สิทธิใจ (เงิน) (ต้องสู้ ชิดใจ)

ประเด็นที่ 1 เศรษฐกิจ เป็นพ่อค้าเร่ มีการประกอบการอาชีพด้านการเกษตร งานช่างฝีมือ และการเป็นหมอพื้นบ้าน หมอเป่าและหมอมนต์

นายอินต๊ะ สิทธิใจ (ต้องสู้) สลาอินต๊ะ (พ.ศ.2450-2547) เป็นพ่อค้าเร่ ดำรงชีวิตเหมือนคนอีสานทั่วไป นั่น คือ การทำนา ทำสวน ทำไร่ การเลี้ยงสัตว์ การปลูกพืชสวนครัว ฐานะช่างฝีมือ แต่ที่เด่นที่สุดคืออาชีพหมอพื้นบ้าน หมอมนต์ หมอเป่า บ้านเกิดเมืองนอนคือ เมืองมะละแหม่ง พม่า ตัดสินใจแต่งงานกันหญิงบ้านโนนใหญ่มีบุตร 4 คน บุตรคนโตเกิดวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2483 ตรงกับวันศุกร์ ปีมะโรง เป็นหญิงบิดา-มารดา ตั้งชื่อหอมหวาน (สิทธิใจ) สอนอาจ ผู้ถ่ายทอดเรื่องราวของบิดาใน 3 ประเด็น สาเหตุการเดินทางสู่สยาม อาชีพพ่อค้าเร่ และอาชีพหมอมนต์

“สาเหตุที่เดินทางสู่สยาม น้องชายบิดา (นายปัน) เป็นคนเกรงหนีออกจากบ้านเมืองมะละแหม่ง มาเจาะถ้ำขุนตาน ปู่-ย่าจึงวานบิดา (นายอินต๊ะ) ให้เดินทางมาตามน้องชายที่จังหวัดลำปาง ผลปรากฏว่า ชายหนุ่มทั้งสองคนนี้ได้เดินทางผจญภัยในดินแดนสยามต่อไป”
(หอมหวาน สอนอาจ, 26 มกราคม 2556: สัมภาษณ์)

ข้อมูลหอมหวานได้อธิบายสถานการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจในพม่าและสยามได้เป็นอย่างดี ตั้งแต่ปีพ.ศ.2369 รัฐบาลอาณานิคมบริเตนได้เน้นนโยบายการแบ่งแยกและปกครอง หมายถึง การแบ่งแยกกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ออกจากกัน รัฐบาลสยามเร่งพัฒนาประเทศตามแบบตะวันตกได้ริเริ่มโครงการการสร้างเส้นทางรถไฟสายเหนือ การสร้างถ้ำขุนตานใช้ระยะเวลาการสำรวจและก่อสร้างราว 17 ปี (พ.ศ.2448-2465) ช่วงปีพ.ศ.2463-2465 น้องชายอินตะ เป็นกุลีชุดถ้ำขุนตาล หมายความว่า เด็กชายอายุตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไปสามารถทำงานรับจ้างเป็นกุลีได้ อนึ่ง เมื่ออินตะอายุครบ 15 ปี ได้เริ่มชีวิตการผจญภัย ในฐานะพ่อค้าเร่ กรรมกรรับจ้างและอื่น ๆ กระทั่งเดินทางสู่บ้านโนนใหญ่ และพบรักกับหญิงลาว

ในปีพ.ศ.2480 พม่าถูกแยกออกเป็นอิสระจากอินเดีย ปีเดียวกันนี้ รัฐบาลไทยได้ขึ้นทะเบียนคนต่างด้าว ตามพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ.2479 กุลาต้องสู่บ้านโนนใหญ่ล้วนใช้นามสกุล ว่า ต้องสู่ สองปีต่อมาได้เกิดเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 อินตะมีอายุครบ 30 ปี ได้ลงหลักปักฐานที่บ้านโนนใหญ่ พร้อมการดำรงชีวิตเป็นพ่อค้าเร่

“หัวหน้ากองฮ้อยมักเร่ขายของไปถึงดินแดนที่ห่างไกล ครั้งหนึ่งได้เดินทางไปยังตอนเหนือของพม่า แวะพักที่หมู่บ้านกินคน (เมืองกินคน) ลูกน้องคนหนึ่งหลงรักสาวงามในหมู่บ้าน จึงตัดสินใจแต่งงานและลงหลักปักฐานที่บ้านสตรีนางนั้น บิดาได้กล่าวเตือนลูกน้องว่า หมู่บ้านนี้กินคนนะ แต่ลูกน้องไม่สนใจคำตักเตือนนี้เลย 2-3 ปีผ่านไป บิดาได้แวะพักที่หมู่บ้านกินคนอีก จึงได้ถามข่าวคราวของลูกน้องกับภรรยาสาว ผู้ร่ำให้อย่างสะอึกสะอื้น แล้วบอกอินตะว่า สามีของข้าถูกกินไปแล้วเมื่อเดือนที่แล้ว ครั้งหนึ่งบิดาได้เดินทางไปยังเมืองกอด เมืองกลม บ้านใดมีลูกสาว 3 คน จะสร้างบ้าน 3 ห้อง แล้วเจาะด้านรูด้านล่าง เอาบันไดขึ้นพาด หากบ่าวจะโผล่ลมกับสาว มี 2 วิธี วิธีแรก โผล่หัวขึ้นไปพูดคุยกัน วิธีที่ 2 หากต้องการสัมผัส ต้องใช้แขนโผล่ขึ้นไปตามรูเท่านั้น” (หอมหวาน สอนอาจ, 26 มกราคม 2556: สัมภาษณ์)

ภาพที่ 6 (ซ้ายมือ) ปันน้องชายสลาอินตะ ตั้งถิ่นฐานที่เมืองเรณูนคร จังหวัดนครพนม (ขวามือ) สารวัตกำนันไสว อินทรตียะบุตรชายของปันที่มา: เมธิ เมธาสีทธิ สุขสำเร็จ วันที่ 4 มีนาคม 2556.

อินตะกุลาโนนใหญ่ในฐานะพ่อค้าเร่ได้นำช้างไปขายยังเมืองเรณูนคร ณ ที่นี้ เขาได้พบกับน้องชายร่วมอุทร คือ นายปัน (สัมภาษณ์ อินทรตียะ, 4 มีนาคม 2556: สัมภาษณ์) การเดินทางในกองคาราวานของกุลามีกฎระเบียบที่เคร่งครัด เช่น ห้ามกินสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ ห้ามดื่มสุรา ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เป็นต้น (หอมหวน สอนอาจ, 26 มกราคม 2556: สัมภาษณ์) อาชีพพ่อค้าเร่ กับนายฮ้อย ได้ลดบทบาทลงไป เนื่องจากปัจจัย 2 ประการ คือ *ประการแรก* ในปีพ.ศ.2475 เส้นทางรถไฟที่มาถึงอุบลราชธานี *ประการที่สอง* หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เส้นทางคมนาคมทางบกได้เริ่มทวีความสำคัญขึ้นตามลำดับ ด้วยเหตุนี้ ช่วงปี พ.ศ.2500-2547 อาชีพหลักของอินตะ คืออาชีพหมอยาพื้นบ้าน หมอมนต์ และ หมอเป่า

“บิดามีอาชีพหมอพื้นบ้าน หมอมนต์ หมอเป่า บิดามักกล่าวเสมอว่า เสียหายที่เกิดเป็นหญิง พ่อให้วิชาเจ้า ไม่ได้ น้องชายชื่อเขมชาติได้เรียนรูวิชาทั้งหมดจากบิดา **เต็ม**

ไปด้วยหนังสือเป็นภาษาขอม¹⁰ แต่อายุ 30 ปีก็จบชีวิตลงไป บิดามีวิชาอาคม ผู้คนมักมาให้พ่อสักลาย ลูกค้าพ่อส่วนใหญ่ เป็นทหาร ขั้นตอนการสักลายต้องบูชาครูก่อน มีเครื่องชั้น ประกอบด้วย มะพร้าว กล้วยหอม หลังขึ้นครุแล้ว ลูกค้าพ่อ จะแจ้งความจำนงว่าต้องการสักลายแบบใด ซึ่งมีหนังสือให้ดู ด้วย ประเภทหนังสือ พันทรงไม่เข้า ลูกกระสุนปืนยังไม่ เข้า กันผี กันหมากัดลวดลายมีหลากหลาย สักหมวกเหล็กที่ หัว เขี้ยวหมูตัน หนูมาน มีอักษรภาษาขอม” (หอมหวน สอนอาจ, 26 มกราคม 2556: สัมภาษณ์)

วิชาอาคมของอินต๊ะเป็นที่เลื่องลือในพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำชีและแม่น้ำมูล ตอนล่าง ของขลิ่งที่ติดตัวอยู่เป็นประจำ คือ เขี้ยวหมูตัน หอมหวนระลึกถึงความหลัง “คราวบิดาป่วยจะให้น้องชายเอาของขลิ่งไปฝากไว้ที่บ้านอื่นซึ่งเป็น บ้านกุลาด้วยกัน ถ้าหายป่วยแล้วบิดาจะให้น้องชายเอาของขลิ่งกลับบ้าน เมื่อเข้า วยัชราตาฝ่ามือ ครั้งหนึ่งบิดาเดินทางไปบ้านชีทวน ณ ท่าวารี มีคนลองของ ด้วย การใช้ด้ามพร้าฟันลงที่คอ แต่อินต๊ะไม่มีอาการสะทกสะท้านเดินทางกลับบ้าน อย่างปกติ บิดามักเตือนลูกค้าเสมอ เรื่องห้ามลองของ” (หอมหวน สอนอาจ, 26 มกราคม 2556: สัมภาษณ์)

ในปีพ.ศ.2547 เมื่ออินต๊ะเสียชีวิตลง “ใช้ฟันราว 2 คันรถในการทำพิธี ฌาปนกิจศพ เมื่อจุดไฟกลับเผาไม่ไหม้ หมู่บ้านต้องสรรหาผ้าถุงคาเลือด กิ่งมะขามป้อมและคาน (บันได) แม่หม้ายโยนเข้ากองไฟ จึงเผาไหม้ เหตุการณ์ อัศจรรย์ได้เกิดขึ้นในคราวชุดศพของบุตรชายอินต๊ะด้วยชื่อ เขมชาติเสียชีวิตจาก อุบัติเหตุ เมื่อ 2-3 ปีล่วงไป ได้ชุดศพขึ้นมาประกอบพิธีกรรมตามขั้นตอน ปรากฏ ว่าร่างกายของเขาไม่เปื่อยเน่า ผิวเนื้อเหมือนคนปกติ” (คำใบ้ เครือสิงห์, 27 มกราคม 2556: สัมภาษณ์)

¹⁰ หอมหวน สอนอาจมีความทรงจำอักษรสมุดเวทย์มนตร์ของบิดาเป็นภาษาขอม ซึ่งขัดแย้งกับกลุ่มชาติพันธุ์ “ต่องสู” พร้อมให้ข้อมูลสมุดเวทย์มนตร์ได้ถูกเก็บรักษาเอาไว้กับ ลูกศิษย์ของบิดา เป็นคนไทลาว จังหวัดยโสธร ซึ่งไม่ได้ติดต่อกันเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน

ประเด็นที่ 2 การเมือง กุลารุ่นที่ 1 ไม่เล่นการเมือง ดำรงชีวิตอย่างสงบสุข แต่ลูกหลาน เหลน โหลนกุลาเกี่ยวข้องกับการเมือง ในฐานะผู้ใหญ่บ้าน กำนันและนักการเมืองท้องถิ่น น้องชายคนสุดท้ายของหอมหวานได้เลือกเส้นทางการเมืองท้องถิ่น อำนวนย ชิดใจเป็นสมาชิกสภาจังหวัดอุบลราชธานี

ประเด็นที่ 3 สังคม กล่าวคือ อาหาร การแต่งกายและภาษา อาหารนั้น กุลาโนนใหญ่รับประทานปลาร้าและข้าวเหนียวเป็นบางครั้งบางคราว อาหารจานโปรด ได้แก่ น้ำพริกอ่องกับจ๊อผักกาด (เคี้ยวผักกาดใส่มะขามเปียก) ถั่วเน่า เจียว ไบมะขามอ่อนใส่กระเทียม หรือหอมเจียวโรยเกลือ แกงฮังเล สิ่งที่ประยุกต์คือ ต้มปลาใส่น้ำปลาร้ากับไบมะขามอ่อน การเก็บข้อมูลภาคสนามได้ค้นพบว่า กุลาไม่บริโภคอาหารประเภทเนื้อสัตว์ใหญ่โค กระบือ สัตว์เลื้อยคลาน ครึ่งบกครึ่งน้ำ เช่น งู กิ้งก่า กบ เขียด ปลาไหล

การแต่งกายส่วนใหญ่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมดั้งเดิม คือ การนุ่งกางเกงขาก๊วยและเสื้อแบบจีนที่ติดกระดุม ไ่ว้มยาว พร้อมมวยผม เมื่อออกนอกเคหสถานนิยมเอาผ้าโพกศีรษะ การดื่มชากระทำกันทุกวันในช่วงพลบค่ำ ถือเป็น การพบปะสังสรรค์ ที่ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนไปตามบ้านเรือนต่างๆ อยู่เป็นเนืองนิตย์ การติดต่อสื่อสารเป็นภาษากุลาต่อสู่ ที่ไม่นิยมถ่ายทอดไปยังรุ่นลูก ดังนั้น ลูกหลานได้ประสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมไทลาวตามฝ่ายมารดา

4.2 คำมุน ต่อ่งสู่

คำมุน เกิดปี พ.ศ.2462 เป็นชาวเมืองมะละแหม่ง ประเทศพม่า เดินทางมาค้าขาย แวะที่บ้านโนนใหญ่เที่ยวไปเที่ยวมา 2-3 ครั้งจึงตัดสินใจแต่งงานกับสงค์ เครือสิงห์ มีบุตรธิดารวมกัน 5 คน บุตรหญิงคนโต ชื่อบุญนำ ทองคำ บุตรชายคนแรกชื่อคำใบ เดิม (สมาน) และเฉลิม (เสียชีวิตที่จังหวัดยะลา) ตลอดชีวิตของคำมุนมีอาชีพเป็นพ่อค้าเร่ ช่างฝีมือ และเกษตรกร

คนทั่วไปเรียกคำมุนเป็นกุลาโนนใหญ่ คำมุนกลับเรียกตัวเองว่า ต่อ่งสู่ เลี้ยงชีพด้วยการเป็นพ่อค้าเร่ ในแต่ละปีจะออกเดินทางไปค้าขายหลังฤดูเก็บเกี่ยว สินค้าที่ค้าขายได้แก่ข้าว สร้อย ผ้าคลุมหัว, และฆ้องตีชุด 5 7 9 และ 11 มีฝีมือด้านจักสาน และก่อสร้าง สำหรับการทํานานนั้นไม่ชำนาญมากนัก วงจรชีวิตของเขาในดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นไปอย่างเรียบง่าย ดังนี้ ตื่นเช้าราว 5 หากเป็นฤดูทํานาจำต้องดูแลเรือกวนไรร่นา เวลา 08.00 น.

รับประทานอาหารเช้า เวลา 12.00 น. รับประทานอาหารเที่ยง ระหว่างเวลา 17.00-18.00 น. รับประทานอาหารเย็น

เมื่อ คำใบอายุได้ 12 ปี บิดาได้เสียชีวิตลงไป กุลารุ่นที่ 1.5 เช่น คำใบได้กลายมาเป็นหัวหน้าครอบครัว

“พ่อตายไปรับจ้างทำไร่ ทำนาอาศัยกับบรรดาญาติพี่น้อง ให้ข้าวปลาอาหารพอประทังชีวิต รับจ้างตามบ้านเรือนหาเงินจุนเจือครอบครัว เมื่ออายุได้ 16 ปี หมิ่เข้ากรุงเทพฯ ๗ ทำงานโรงงานที่วังเวียน 22 ได้รับค่าจ้างเดือนละ 500 บาท รับเฝ้าโกดัง ชื่อบริษัทหงส์ตันเซีย เป็นร้านขายของป่าด้วย รับซื้อปอ ลูกจาก หมูหยองสุรินทร์ รังไหม ถั่ว งา ถั่วเขียว กระสอบ ... อายุ 16-17 ปี ไปชุดพลอยที่จันทบุรี อายุ 18-19 ปี กลับมาพักที่โกดังในกรุงเทพฯ ๗ อีกครั้งหนึ่ง อายุ 20-40 ปี ทำงานที่ปักซีได้ เป็นคนงานเหมือง อายุ 27 ปี แวะกลับมาเยี่ยมบ้านเกิด มารดาจับแต่งงาน ช่วงปีพ.ศ. 2516-2537 ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 จนเกษียณอายุราชการ”

(คำใบ เครือสิงห์, 5 มกราคม 2556: สัมภาษณ์)

ภาพที่ 7 คำใบ เครื่องสิ่งทอ สานิตการตีซ้องเดี่ยวขนาดเล็ก ซึ่งเป็นลูกหนึ่ง (หน่วยหนึ่ง) ของซ้องซุ่ม โดยปกติแล้วนายคำใบพร้อมคณะภิกษุประจำชุมชนโนนใหญ่ นิยมเดินทางไปซื้อซ้องซุ่มที่ตลาดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาตรงข้ามชายแดนอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
ที่มา: อธิกิจ ในจิตร วันที่ 27 มกราคม 2556.

คำใบคือแบบอย่างกุลารุ่นที่ 1.5 ที่ผันตนเองไปเป็นกรรมกรรับจ้างในดินแดนที่ห่างไกลบ้านเกิด เริ่มด้วยการทำงานที่กรุงเทพฯ ในปีพ.ศ.2498 เป็นลูกจ้างตัดไม้ทำหมอนรถไฟ อัตราค่าจ้าง 1 หลา = 18 บาท ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้ว 1 คนจะตัดได้ 3 หลา คำใบทำงานกับเพื่อน รวมตัดไม้ได้เฉลี่ย 6 หลาต่อวัน คิดเฉลี่ยรายได้ 54 บาทต่อวัน ปีพ.ศ.2503-2515 รับจ้างทำงานเหมืองแร่ที่ภูเก็ทพังงา เหมืองทุ่งนกขมิ้น เป็นเหมืองไฮโดรลิก คนต่างถิ่นเช่นพ่อค้าเร่กุลาทองสู่ต้องผันตนเองสู่การเป็นเขยสู่บ้านโนนใหญ่ วิถีชีวิตของพวกเขาได้สร้างผลกระทบให้กับดินแดนที่ใช้เป็นที่พักพิงวาระสุดท้ายแห่งชีวิต

5. ผลกระทบจากการตั้งถิ่นฐานของกุลาท่อบ้านโนนใหญ่ ตำบลกอเอี้อำเภอ เขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

ผลกระทบจากการตั้งถิ่นฐานของกุลาท่อบ้านโนนใหญ่แบ่งการศึกษาและวิเคราะห์ออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ เศรษฐกิจ การเมือง และสังคม แบ่งระยะเวลาการศึกษาได้เป็น 3 ช่วง (1) ช่วงปีพ.ศ.2390-2480 ปีเริ่มต้นคือปีที่มีหลักฐานปรากฏการเข้ามาของกุลาท่อบ้านโนนใหญ่ ปีสิ้นสุดได้แก่ปีที่น่าใช้พระราชบัญญัติต่างด้าว (2) ช่วงปีพ.ศ.2481-2500 เป็นปีที่กุลาท่อบ้านโนนใหญ่ได้ขึ้นทะเบียนและเสียเงินค่าหัว สิ้นสุดปี พ.ศ.2500 เมื่อรัฐบาลได้เริ่มวางแผนพัฒนาระบบเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบและอาชีพพ่อค้าได้ลดบทบาทลงไป (3) ช่วงปี พ.ศ. 2500-2556 กล่าวถึงการริเริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นมูลเหตุสำคัญในการขยายระบบสาธารณูปโภค ปีสิ้นสุดคือปี พ.ศ. 2556

5.1 ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

ระหว่างปีพ.ศ.2380-2480 กุลาได้เดินทางค้าขายในภูมิภาคเป็นตัวขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจแบบเงินตราและการแลกเปลี่ยนสินค้า ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (Koizumi, 2533) ชุมชนพื้นเมืองอีสานได้พบพ่อค้าเร่ กุลา หลังฤดูเก็บเกี่ยว เริ่มเดือนมกราคม-เดือนมิถุนายน สินค้าที่นำมาจำหน่ายกล่าวคือ ผืน หม้อทองแดง เครื่องเงิน เครื่องประดับ ผ้าแพร สินค้าที่กุลารับซื้อได้แก่ ช้าง วัว ครั่ง ช่วงปีพ.ศ.2481-2500 กุลาได้นำสินค้าประเภท ห้อเครื่องเงิน เครื่องประดับ ผ้า สีย้อมผ้าเข้ามาจำหน่ายในชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พร้อมการรับซื้อครั้ง ทักษะการตีเงินของบ้านโนนใหญ่เป็นที่เลื่องลือในพื้นที่เมืองอุบลราชธานี “ด้วยการนำเงินเก่ามาหลอมเป็นเครื่องประดับ และเครื่องใช้นานาชนิด เมื่อเงินเก่าหมดลงไป การตีทอง และชุบทองได้รับการสานต่อจนเป็นรายได้หลักอันหนึ่งในชุมชน” (หลวงปู่ทอง, 27 มกราคม 2556 : สัมภาษณ์) ช่วงปีพ.ศ.2500-2556 กุลาได้ยุติการเป็นพ่อค้าเร่ดำรงชีวิตในวัฒนธรรมไทลาว ปัจจุบันบ้านโนนใหญ่ยังประกอบอาชีพช่างผลิตเครื่องประดับชุบทองที่จัดจำหน่ายสินค้าทั้งปลีกและส่งทั่วประเทศ

5.2 ผลกระทบทางการเมือง

ในปีพ.ศ.2479 ทางกรมสยามได้อนุมัติพระราชบัญญัติการขึ้นทะเบียนกลุ่มคนต่างด้าวทั่วราชอาณาจักร หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 กุลานันใหญ่ ได้ตัดสินใจอาศัยในดินแดนไทยต่อไป สิ่งที่โดดเด่นของกุลา คือ จุดกำเนิดของทุ่งกุลาร้องไห้ ที่มีโอกาสสืบค้นจุดกำเนิดที่แท้จริงได้ ทศวรรษที่ 2380-ทศวรรษที่ 2390 เมื่อกุลาเดินทางเข้ามาค้าขายในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คนพื้นเมืองอีสานได้เรียกทุ่งกุลาร้องไห้อันกว้างใหญ่นี้ว่า ทุ่งหลวง ทุ่งหมาหิว หรือ ทุ่งใหญ่ เป็นที่น่าสังเกตว่า ต่อมาทุ่งหลวง ทุ่งหมาหิว หรือทุ่งใหญ่ได้ถูกเรียกว่าทุ่งกุลาร้องไห้ ซึ่งได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวาทะกรรมการพัฒนาที่ถูกสร้างขึ้นโดยนักการเมืองอีสานก่อนพ.ศ.2500 กล่าวถึง “ความแห้งแล้งของภาคอีสานโดยรวม พร้อมการละเลยจากภาครัฐในการแก้ไขปัญหาความแร้นแค้นนั้น” (สุรสม กฤษณะจุฑะ, 2556)

5.3 ผลกระทบทางสังคม

ผลกระทบทางสังคมสามารถพิจารณาได้ 3 ประเด็น กล่าวคือ การประสมทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม พุทธศาสนาและการละเล่น

5.3.1 ประเด็นที่ 1 แสดงการประสมทางเชื้อชาติของต๋องสุ่เพศชาย รุ่นที่ 1 กับหญิงลาว กุลามีราว 60 ครั้วเรือนที่บ้านโนนใหญ่ 55 ครั้วเรือนที่มีฐานะเป็นเขยสุ่ ส่วนที่เหลือเป็นครั้วเรือนของสามี-ภรรยากุลา

ตารางที่ 1 ปรับปรุงจากตารางบัญชีรูปพรรณชาวภูลาหรือตองซู่ในเมืองอุบลราชธานี พ.ศ.2428 ที่มา ใบบอกเมืองอุบลราชธานี เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชการที่ 5 กระทรวงมหาดไทย ร.5 ม.2. 12 ก. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

อันดับ	ประเภท	ชื่อ	ภูมิลำเนา	อายุ	บรรดาศักดิ์	ยศ	ตำแหน่ง	ชื่อเมือง	ชื่อตำบล	ได้ไป	ชื่อเมือง	ชื่อตำบล	
คำแจ่ม	สันทัก	คำ	ไผ่ใต้ นมขวา	38	เปลลว ชื่อดี	1	2	คูเมือง	เมืองอุบล	ไม่มี	ได้ 26	ทาศ กุ้ง	12
คำภู	สันทัก	ขาว	ไผ่แดง นมขวา	55	เปลลว ชื่อล่า	3	1	โนนใหญ่	เมืองอุบล	ไม่มี	ได้ 20	มร แม	35
คำตัน	สันทัก	คำแดง	ปานแดง นมขวา	36	เปลลว ชื่อเขม	3	1	โนนใหญ่	เมืองอุบล	ไม่มี	ได้ 17	มร แม	19
นันทะ	สันทัก	คำแดง	แฝดใต้ แขนขวา	32	เปลลว ชื่อทุม	3	ไม่มี	โนนใหญ่	เมืองอุบล	ไม่มี	ได้ 12	มร แม	20
คำหลอด	ต่ำกิ่ง	ต่ำแดง	แฝด ห้อยซ้าย	35	เปลลว ชื่อน้อย	1	ไม่มี	นาโนนใหญ่	เมืองอุบล	ไม่มี	ได้ 3 ปี	มร แม	32
จันตะ	สันทัก	ต่ำแดง	หูเจาะซ้าย	38	เปลลว ชื่อรอก	ไม่มี	ไม่มี	นาโนนใหญ่	เมืองอุบล	ไม่มี	ได้ 1	ชุก คิก	37

ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ใบบอกเมืองอุบลราชธานี. เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย. ร.5 ม.2. 12 ก.อ้างถึงในธนัญชัย รสจันทร์.(2550).สภาพเศรษฐกิจของเมืองอุบลราชธานี ระหว่าง พ.ศ.2335-ทศวรรษที่ 2460.บัณฑิตวิทยาลัย ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยศิลปากร. หน้า 146-152.

ตารางข้างต้นแสดงตัวอย่างจำนวนครัวเรือนกุลา 6 ครอบครัว จาก 48 ครัวเรือนที่อาศัยในพื้นที่แขวงเมืองอุบล ช่วงปีพ.ศ.2402-2428 ภูมิลำเนาเดิมคือ พม่า จาก 3 เมือง กล่าวคือ ย่างกุ้ง (ทาศัก) ชุกคิก และมะละหม่ง (มรम्म) กุลาเพศชายมีอายุระหว่าง 32-55 ปี กุลาที่ตั้งบ้านเรือน ณ แขวงเมืองอุบล ยาวนานที่สุดเป็นเวลา 26 ปี ชื่อคำแจ่ม

ครัวเรือนที่ 1 ในปีพ.ศ.2402 ระยะเวลาเพียง 4 ปี หลังการเซ็น สนธิสัญญาเบาว์ริง คำแจ่มคือกุลาคนแรกที่ได้ตั้งบ้านเรือนที่บ้านคูเมือง มี ภูมิลำเนาเดิมที่เมืองทาศัก ได้แต่งงานกับหญิงลาว ชื่อดี มีบุตรชาย 1 คน และ บุตรหญิง 2 คน ในปีพ.ศ.2428 คำแจ่มมีอายุ 38 ปี หลักฐานชิ้นนี้แสดงให้เห็น การปรากฏตัวของเด็กกุลาที่มีอายุเพียง 12 ปี ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ครัวเรือนที่ 2 ในปีพ.ศ.2408 คำภูเป็นชาวเมืองมรम्म ได้เดินทางมาที่บ้านโนนใหญ่ ระยะเวลาต่อมาได้ตั้งบ้านเรือนที่บ้านโนนใหญ่ เมื่อมีอายุได้ 55 ปี ในปีพ.ศ.2428 ได้ทำหน้าที่โนนใหญ่เป็นเวลา 20 ปี มีเมียเป็นลาวชื่อล่า มีบุตรชาย 2 คน บุตรสาว 4 คน

ครัวเรือนที่ 3 ในปีพ.ศ.2411 กุลาคำตันมีภูมิลำเนาเดิมที่เมืองมรम्म ขณะมีอายุได้ 19 ปี ได้เดินทางมายังบ้านโนนใหญ่ ในปีพ.ศ.2428 มีอายุครบ 36 ปี มีเมียเป็นลาวชื่อเขมมีบุตรชาย 3 คน และบุตรสาว 1 คน อาศัยที่บ้านโนนใหญ่ ได้ 17 ปี

ครัวเรือนที่ 4 ในปีพ.ศ.2416 กุลานันตะ อายุ 20 ปี เป็นคนมรम्म ได้เดินทางมายังแขวงเมืองอุบลราชธานี ในปีพ.ศ.2428 ได้ตั้งบ้านเรือนที่บ้านโนนใหญ่ แขวงเมืองอุบลได้ 12 ปี มีอายุ 32 ปี มีเมียเป็นลาวชื่อทุม มีบุตรชาย 3 คน

ครัวเรือนที่ 5 ในปี พ.ศ. 2427 จันตะเป็นชาวเมืองชุกคิกเพียงคนเดียวที่ได้เข้ามาในพื้นที่บ้านโนนใหญ่ ตั้งบ้านเรือนที่บ้านโนนใหญ่ได้เพียง 1 ปี ในปีพ.ศ.2428 อายุได้ 38 ปี มีเมียเป็นลาวชื่อรอก

เป็นที่น่าสังเกตว่า ข้อมูลสัมภาษณ์บุญ พนมแก่น บ้านหนองซียง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ได้ระบูกุมิลำเนาเดิมของบิดาชื่อคำผงเป็น กุลามาจากเมืองกุกกิก มะละหม่ง ประเทศพม่า (บุญ พนมแก่น, 19 มกราคม 2556: สัมภาษณ์)

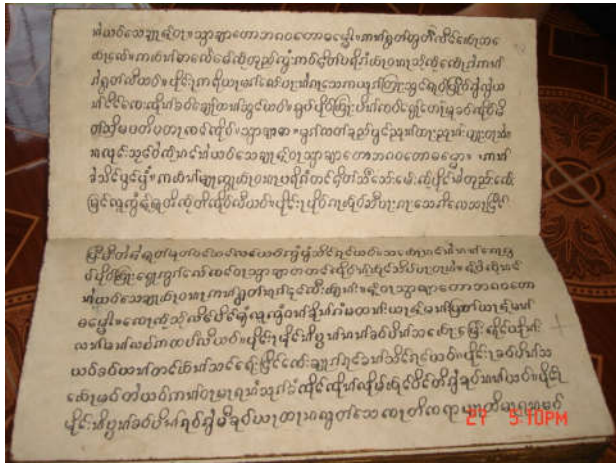
ครัวเรือนที่ 6 ในปีพ.ศ.2428 คำหลอดอายุ 35 ปี ภูมิลำเนาเดิมจากเมืองมรเมม ตั้งบ้านเรือนที่นาโนนใหญ่ แขวงเมืองอุบลราชธานี ได้ 3 ปี มีเมียเป็นลาว ชื่อน้อย มีบุตรชาย 1 คน

5.3.2 ประเด็นที่สอง พุทธศาสนา กุลาบ้านโนนใหญ่สะสมทุนทรัพย์ถึงขั้นสร้างวัดทุ่งกุลา ในปีพ.ศ.2396 ก่อนการเซ็นสนธิสัญญาเบาริง 3 ปี กุลาโนนใหญ่ได้ประสบความสำเร็จในการตั้งถิ่นฐาน ณ เมืองอุบลราชธานี นั้นหมายถึงนักเดินทางกลุ่มนี้อาจเดินทางเข้ามายังพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและบ้านโนนใหญ่ในช่วงปลายทศวรรษที่ 2380 ระยะเวลาเดียวกับการปรากฏตัวอย่างเป็นทางการของกุลาทางตอนเหนือของสยาม ในฐานะพ่อค้าแร่ ในปีพ.ศ. 2396 ได้เริ่มก่อสร้างวัดทุ่งสว่างอารมณ์

ภาพที่ 8 พระพุทธรูปในอุโบสถ วัดเทิง (วัดศรีชุมพล) วัดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว บ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้ อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี ปรากฏเหลือพระพุทธรูปหินอ่อนเพียง 4 องค์ ทายาทกุลาต้องสู้ให้ข้อมูลว่าเป็นสิ่งที่บรรพบุรุษนำมาจากพม่า ในอดีตนั้น เครื่องเคารพบูชาด้านพุทธศาสนาจะถูกเก็บรวบรวมเอาไว้ที่วัดทุ่งสว่างอารมณ์ สมัยสงครามเวียดนามทหารต่างประเทศได้เข้ามายิงชนชน หลังจากนั้น สมบัติกุลาเกิดการสูญหายไปทีละเล็กทีละน้อย ต่อมาวัดทุ่งสว่างอารมณ์รกร้าง เหลือเพียงแม่ชี 1 รูป โจรได้เข้ามาขโมยสมบัติ ในวัดท้ายที่สุดคนในชุมชนได้ย้ายโอนสมบัติกุลาต่อสู้ไปเก็บรักษาเอาไว้ที่วัดศรีชุมพล ที่มา: ปกรณ์ ปุกหุด วันที่ 27 มกราคม 2556.

ปีพ.ศ.2405 ชุมชนกุลาโนใหญ่ได้อัญเชิญสลาโหลง หรือเจ้าบุญ หรือ เจ้ากัตติยะ พระพม่าจากเมืองเชียงตุงมาเป็นเจ้าอวาสัตทุ่งสว่างอารมณ์ เป็นที่นำสังเกตว่า ประเพณีที่เด่นเป็นเอกลักษณ์ คือ ประเพณีบวชลูกแก้ว หรือ ปอยส่างหลวงจัดครั้งสุดท้ายในปีพ.ศ.2470 และประเพณีออกพรรษา (ตำนาน ศิริวารินทร์, 2539: 3-4) ในช่วงเทศกาลออกพรรษาตอนพลบค่ำมีการละเล่นที่หลากหลาย อาทิ ฟันดาบ รำมวย รำมองเซิง กลองกันยาว เล่นนางกวาง นางม้า ระบำนกยูง ปล่อยโคมลอย ปักโคมดอกบัวทั่วบริเวณวัด เป็นที่น่าสังเกตว่า ประเพณีการออกพรรษาแบบกุลาไม่ได้ปฏิบัติในชุมชนแล้ว (อานนท์ ไชยสิทธิ์, 2556 : สัมภาษณ์) การสร้างศาสนสถานเช่นวัดทุ่งกุลาได้แสดงให้เห็นการลงหลักปักฐานอย่างถาวรของกุลาต่อสู้นิรฐานะเขยสู๋

ภาพที่ 9 คัมภีร์เก่าที่เก็บรักษาเอาไว้ที่วัดเทิง
ที่มา: ปกรณ์ ปุกหุด วันที่ 27 มกราคม 2556.

5.2.3 ประเด็นที่สาม การละเล่น ของกุลาต่อสู๋ ที่โดดเด่นคือ มองเซิง ลักษณะการฟ้อนรำประกอบจังหวะซ้องซุม ลักษณะการรำยรำคล้ายคลึงกับการฟ้อนเจิ้ง การละเล่นนี้ได้รับการพัฒนาไปสู่รำมองเซิง 2 รูปแบบ กล่าวคือ แบบดั้งเดิมและแบบประยุกต์ (ตำนาน ศิริวารินทร์, 2539: 7)

6. สรุป

การเข้ามาของพวกกุลาในอีสานมีปัจจัยหลักในการค้าขาย โดยเริ่มแรก ประกอบอาชีพพ่อค้าแร่ทองคำลาวาน ค่าขายสินค้าหลัก ผืน ทาส กับวัวควาย สินค้าเสริม กล่าวคือ ฮ่องซุม เครื่องเงิน อภัยสูบ เครื่องประดับ ในช่วงปีพ.ศ. 2369-2428 การขยายอำนาจของอังกฤษเข้ามายังพม่า ส่งผลให้เกิดสงครามหลายครั้งในพื้นที่รัฐฉาน ซึ่งเป็นมูลเหตุในการอพยพของผู้คนเป็นจำนวนมาก พ่อค้า กุลาต้องสูญเสียกบ้านโนนใหญ่และชุมชนใกล้เคียง อาทิ ยโสธร และร้อยเอ็ดเป็นถิ่นฐาน สืบเนื่องมาจาก กลุ่มไทลาวยอมรับพ่อค้าต่างแดนให้เป็น “เขยคู่” ที่มีฐานะมั่งคั่ง โดยเฉพาะ บ้านโนนใหญ่ยังเป็นแหล่งผลิตเครื่องประดับทองซุบ อันเป็นสินค้าหลักประเภทหนึ่ง ที่กองคาราวานได้นำไปค้าขายในเส้นทางการค้า กุลาต้องสูมีเอกลักษณ์ที่สำคัญ กล่าวคือ การแต่งกาย ด้วยการนุ่งกางเกงขาก๊วยและเสื้อแบบจีนที่ติดกระดุม ไ่ว้ผมยาว พร้อมมวยผม เมื่อออกนอกเขตสถานนิยมเอาผ้าโพกศีรษะ การตีฆากระทำกันทุกวันในช่วงพลบค่ำ การบวชนาคและประเพณี การออกพรรษา การฟ้อนเจิง การปรับตัวของพ่อค้ากุลาต้องสูที่โดดเด่น กล่าวคือ การประกอบอาหารต้มปลาใส่ น้ำปลาร้ากับใบมะขามอ่อน การทำนาแบบไทลาว ความก้าวหน้าของระบบคมนาคมขนส่ง อาทิ เส้นทางรถไฟ และเส้นทางคมนาคมทางบกที่สะดวกและรวดเร็วหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่งผลให้กุลลาต้องสูบางคนได้ปรับเปลี่ยนอาชีพเป็นหมอมอนตร์ หมอเป่า ประวัติศาสตร์กุลา บ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้ อำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมของชุมชนเมืองอุบลราชธานีแห่งราชอาณาจักรไทย แม้ว่าลูกหลานกุลาโนนใหญ่มีอาจรับรู้เรื่องราวความเป็นมาที่แท้จริงของบรรพบุรุษ พวกเขารับรู้แต่เพียงว่าเป็นคนต้องสู มาจากเมืองมะละแหม่ง ประเทศพม่า คนภายนอกเฝ้าเพียรพยายามสืบค้นที่มาของกุลาโนนใหญ่

บทความนี้เลือกถ่ายทอดเรื่องราวของพวกเราสู่สาธารณชน ด้วยการหลีกเลี่ยงการตัดสินว่าพวกเขาเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใด ในช่วงปีพ.ศ.2539-2556 ชุมชนโนนใหญ่ที่สืบเชื้อสายมาจากกลุ่มกุลาต้องสูได้ตระหนักถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์บรรพชนได้ร่วมจิตร่วมใจวางโครงการก่อสร้างหอแจกศิลปะใหญ่ ขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากมีผู้สนใจศึกษาชุมชนอย่างไม่ขาดสาย

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2547). **ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนภิเษก เล่ม 9**. กรุงเทพฯ : กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.
- คณินันต์ จันทบุตร. (2542). **เรียบเรียง.กุลาบ้านโนนใหญ่ ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน เล่ม 1**.(หน้า 263-271).กรุงเทพฯ ฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทยธนาคารไทยพาณิชย์.
- จิตร ภูมิศักดิ์. (2557). **ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ ฉบับสมบูรณ์เพิ่มเติม ข้อเท็จจริงว่าด้วยชนชาติขอม**. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : แมคค่าผาง.
- จุมพล วิเชียรศิลป์.(ม.ป.ป.).**กลุ่มชาติพันธุ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2556, จาก www.gi.bru.ac.th/gis/dr/files/16/4.pdf.
- ชำนาญ ศิริวารินทร์.รวบรวม. (2539).**ประวัติบ้านโนนใหญ่**. เอกสารอัดสำเนา.
- เดช ภูสองชั้น. (2546). **ประวัติศาสตร์สามัญชนคนทุ่งกุลา**. กรุงเทพฯ ฯ : ศิลปวัฒนธรรม.
- เต็ม วิภาคย์พจนกิจ. (2546). **ประวัติศาสตร์อีสาน**. (พิมพ์ครั้งที่ 3) .กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำรา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.
- ถวิล แสงสว่าง.(ม.ป.ป.).รวบรวมค้นคว้า.**ประวัติศาสตร์บ้านโนนใหญ่ หมู่ที่ 3-4 ตำบลก่อเอ้ อำเภอ เขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี**. อุบลราชธานี : เสริม-แสลม แสงสว่าง, โรงพิมพ์ศิริธรรม.
- ธัญชัย รสจันทร์. (2553). **สภาพเศรษฐกิจของเมืองอุบลราชธานีระหว่างพ.ศ. 2335-ทศวรรษที่ 2460**. บัณฑิตวิทยาลัย ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญจิตต์ ชูทรงเดช. (2542). **กุลา: ขบวนการค้า ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน เล่ม 1**. (หน้า 257-263). กรุงเทพฯ ฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- ใบบอกเมืองอุบลราชธานี**. เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5. กระทรวงมหาดไทย. ร.5 ม.2. 12 ก.หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

- พิชญ์ สมพอง.(2542). **ตองลู้: ชนชาติในสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 4.** (หน้า 1366-1370). กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- มิ่งขวัญ ชนไฟโรจน์.(2551). **แนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาเอกลักษณ์และขนบธรรมเนียมประเพณีกลุ่มชาติพันธุ์กุลลาในภาคอีสาน.** วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎ์บัณฑิต วัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ราชกิจจานุชกษา เล่มที่ 54 : พระราชบัญญัติการลงทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ.2479.** 5 กรกฎาคม พุทธศักราช 2480. หน้า 756-763.
- สงคราม ชัยลีทองดี. (2553). **หนังสือที่ระลึกงานนมัสการและสมโภชพระเจดีย์วัดบ้านโนนเก่า.** อุบลราชธานี: ม.ป.ท.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2546). **ทุ่งกุลลาอาณาจักรเกลือ 2,500 จากยุคแรกเริ่มล้ำหลังถึงยุคมั่งคั่งข้าวหอม.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- สุธิดา ตันเลิศ และคณะ. (2556). **โครงการรวบรวมข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์กุลลาในจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดยโสธร.** โครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- สุรสม กฤษณะจุฑะ.(2556). **กุลลาต้องสู้ตำนานพื้นถิ่นอีสาน.** กองทุนสนับสนุนการวิจัยและการพัฒนาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- เอเจียน แอมอนิเยร์. (2539). **บันทึกการเดินทางในลาว ภาคหนึ่ง พ.ศ. 2438. Voyage dans le Laos Tome Premier 1895.** ทองสมุทธร โดโร และ สมหมาย เปรมจิตต์. (แปล). เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ฮอลล์. ดี จี. อี. (2513). **ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ภาคพิศดาร เล่ม 2.** (พิมพ์ครั้งที่ 3) ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (บรรณาธิการ). วรณยูพาสนิทวงศ์ ณ ออยุธยาและคณะ (แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

Junko Koizumi. (1990). Why the Kula Wept: A Report on the Trade Activities of the Kula in Isan at the End of the 19th Century, **Southeast Asian Studies, Vol. 25, No.2, (September) :** 131-159.

Renard D. Ronald. (2003). “Studying of Peoples often Called Karen,” in Deland O.Claudio. (Ed.) **Living at the Edge of Thai Society: The Karen in the Highland of Northern Thailand.** New York: Routledge. pp.1-15.

Schliesinger Joachim. (2000). **Ethnic Groups of Thailand Non-Thai Speaking Peoples.** Bangkok: White Lotus.

การสัมภาษณ์

คณิงนิตย์ จันทบุตร. (2541). ผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมอุบลราชธานี สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. การพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ สุธิดา ตันเลิศ.

คำใบ้ เครือสิงห์.(5 มกราคม 2556). อายุ 80 ปี.บุตรชายกล้าต่อองสู๋ คำมุ่นกับหญิงไทลาว สงค์ เครือสิงห์.อดีตผู้ใหญ่บ้านโนนใหญ่ หมู่3 ตำบลก้อเอ้อ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี.ผู้สัมภาษณ์ พัชรี ธาณี.เมธี เมธาสิทธิ สุขสำเร็จ.และสุธิดา ตันเลิศ.

คำใบ้ เครือสิงห์. (26 มกราคม.2556). อายุ 80 ปี. ผู้สัมภาษณ์สุธิดา ตันเลิศ.

คำใบ้ เครือสิงห์. (27 มกราคม.2556).อายุ 80 ปี. ผู้สัมภาษณ์อธิกิจ ในจิตร.และปกรณ์ ปุกหุด.

ทองแยม อินทรติยะ.(4 มีนาคม 2556).อายุ 83ปี.บุตรสาวกล้าต่อองสู๋ปิ่น. อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม. ผู้สัมภาษณ์พัชรี ธาณี.เมธี เมธาสิทธิ สุขสำเร็จ.สุธิดา ตันเลิศ.จำนงค์ ทะวีธร.และพงษ์เมต พงษ์พันธ์ุ.

บุญ พนมแก่น.(19มกราคม.2556).อายุ 84 ปี.บุตรสาวกล้าคำฝง.บ้านขุมขี้ยาง ตำบลกุดหว้า อำเภอภูมินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. ผู้สัมภาษณ์พัชรี ธาณี. เมธี เมธาสิทธิ สุขสำเร็จ.สุธิดา ตันเลิศ. จำนงค์ ทะวีธร. และ พงษ์เมต พงษ์พันธ์ุ.

- ประดิษฐ์ ปานสุวรรณ.(9 สิงหาคม 2556). อายุ 62 ปี.บุตรช่างพรหม หัวหน้ากุลาคนที่ 2. อ้างถึงใน คณิงนิตย จันทบุตร. (2556).เรียบเรียง.กุลาบ้านโนนใหญ่ ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสานเล่ม 1. (หน้า 265) กรุงเทพฯ ฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- มะลิ แสงสว่าง. (24 มิถุนายน 2556). อายุ 63 ปี. หลานสาวกุลาต้องสู้ปู่จึงคำตัน หรือพ่อใหญ่คำตัน บิดาของถวิล แสงสว่าง.วัดป่าบ้านโนนเก่า ตำบลก่อเอ้ อำเภอกิ่งโพธิ์ จังหวัดอุบลราชธานี. ผู้สัมภาษณ์ปกรณ์ ปุกหุด.อธิกิจ ในจิตร.สุธิดา ตันเลิศ.และอ้อมใจ พงลม.
- สัมภาษณ์ อินทรติยะ. (4 มีนาคม 2556).อายุ 45 ปี.หลานชายกุลาต้องสู้ป็น. อำเภอรณนคร จังหวัดนครพนม.ผู้สัมภาษณ์สุธิดา ตันเลิศ.เมธี เมธาสิทธิ สุขสำเร็จ.พัชรี ธาณี.จางงค์ ทะวีธร.และพงษ์เมต พงษ์พันธุ์.
- หลวงปู่ทอง. (27 มกราคม.2556).อายุ 94 ปี.เจ้าอาวาสวัดทุ่งสว่างอารมณ์ บ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้ อำเภอกิ่งโพธิ์ จังหวัดอุบลราชธานี. ผู้สัมภาษณ์ปกรณ์ ปุกหุด.สุธิดา ตันเลิศ.อ้อมใจ พงลม.และอธิกิจ ในจิตร.
- หอมหวาน สอนอาจ.(26 มกราคม.2556). อายุ 73 ปี.บุตรสาวอินเฒ่าวัดป่าโนนเก่า ตำบลก่อเอ้ อำเภอกิ่งโพธิ์ จังหวัดอุบลราชธานี.ผู้สัมภาษณ์ปกรณ์ ปุกหุด.สุธิดา ตันเลิศ.อ้อมใจ พงลม.และอธิกิจ ในจิตร.
- อานนท์ ไชยสัตย์. (27 มกราคม 2556). อายุ 66 ปี.หลานกุลาต้องสู้ รุ่นที่ 1 ไม่ทราบนาม. บ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้ อำเภอกิ่งโพธิ์ จังหวัดอุบลราชธานี.ผู้สัมภาษณ์ปกรณ์ ปุกหุด. สุธิดา ตันเลิศ. อธิกิจ ในจิตร. และอ้อมใจ พงลม.